

نقش آموزش مبتنی بر راهبرد های شناختی در خود تنظیمی انگیزشی دانش آموزان مدارس هوشمند

پرویز محمدی فر

دانشکده آموزش، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه، کرمانشاه، ایران

چکیده

این تحقیق با هدف نقش آموزش مبتنی بر راهبرد های شناختی در خودتنظیمی دانش آموزان مدارس دخترانه هوشمند در شهر کرمانشاه به انجام رسید. روش تحقیق به صورت نیمه آزمایشی با گروه آزمایش و کنترل و به صورت پیش آزمون و پس آزمون بود. نتایج از طریق نرم افزار SPSS 18 و آزمون تحلیل کواریانس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. نتایج کواریانس تک متغیره بر روی شاخص انگیزش تحصیلی نشان داد که اثر مداخله بر روی این شاخص معنا دار بود ($p=0/001$) و مجذور اتا در سطح $0/406$ بود. همچنین تحلیل کواریانس تک متغیری در متن، مانکووا بر روی میانگین های حیطه های راهبرد انگیزشی نشان داد که آموزش های شناختی دارای تأثیر معنا دار بر روی زیر مقیاس راهبر د های انگیزشی هستند. براساس نتایج تحقیق مشخص می شود راهبردهای یادگیری قابل آموزش و یاد گیری اند و آموزش این راهبردها در ارتقا خود تنظیمی تاثیرگذار است، باعث ارتقا خودتنظیمی دانش آموزان و تقویت کاربرد راهبردهای شناختی می شود.

واژه های کلیدی: آموزش های شناختی ، خودتنظیمی انگیزشی ، راهبرد های انگیزشی ،مدارس هوشمند

۱- مقدمه

باتوجه به سرعت روز افزون رشد و حجم علوم مختلف، امکان آموزش وحتى زمان آموزش نیز برای فراگیران فراهم نمی گردد. امروزه با پیدایش مدارس هوشمند و آموزش الکترونیکی، با استفاده از رایانه تصورات قبلی در زمینه آموزش دچار تحول و دگرگونی جدی شده است، رویکرد مدرن معتقد است که کسب دانش نیاز به محیط مناسب آموزشی و ایجاد انگیزه در دانش آموزان دارد و وظیفه معلم، طراحی و ایجاد محیط یادگیری است (شهامت، کدیور و فرزاد (۱۳۸۶)). در این تحقیق سعی بر آن است که با آموزش راهبردهای شناختی مسیر خود تنظیمی، برای دانش آموزان هموار گردد تا با ایجاد چنین توانی انگیزش آنها تقویت و یادگیری های آن ها بر اساس نیاز روز مهیا شود. که طی آن فرد نسبت به فعالیتهای یادگیری اش هدف گزینی و برنامه ریزی می کند. متناسب با شرایط، راهبردهای مدیریتی، نظارتی و ارزشیابی لازم را اعمال می کند، و در صورت لزوم از منابع دیگر مثل: افراد یا امکانات بهره می گیرد تا برنامه هایش را به خوبی پیش ببرد محور این نوع نگاه مبتنی بر یادگیری خود دانش آموز و ویژگی های اوست و بر دانش آموز محوری تأکید دارد. در نظام آموزشی کنونی معلم بر این موضوع تأکید دارد که تنها آنچه را آموزش می دهد باید یاد گرفته شود. با افزودن این مسأله که نظام آموزشی که روش های آموزش، حجم مطالب درسی، نوع آموزش و شیوه های ارزشیابی و نمرده هی را در بر می گیرد، یادگیری عمقی و انسجام یافته و آفرینشی را ترغیب نمی کند بلکه دانش آموزان را با توجه هر چه بیشتر به پیامدهای عملکرد، به ویژه نمرده، سوق می دهد. (دریوشی محمدی و همکاران، ۱۳۹۲). اگر ما بتوانیم در طراحی نظام های آموزشی نوین کلیه فعالیت های آموزشی بر پایه نیاز های یادگیرندگان طراحی نماییم و در آن خود کارآمدی ادراک شده توسط این افراد را با تکیه بر رشد مهارت های شناختیشان بهبود بخشیم باعث می گردد. که مشکلات موجود در سر راه را حل شدنی دانسته و از آنها ناراحت نمی شوند و حتی در وجود خود احساس لذت فایق آمدن بر چالش رابوجود خواهند آورد (خود تنظیمی انگیزشی). آنها با تغییر دادن راهبردها، به حداکثر تلاش توجه نموده تا توان حل مسأله را در خود تقویت نمایند (ایمز، ۱۹۹۴، ص ۱۴۲-۱۵۹) به نقل از نخستین گلدوست، معینی کیا (۱۳۸۸). بدین طریق استقلال خود را در یاد گیری بروز دهند. و این اساس یادگیری خود تنظیمی است، که در پاسخ به این سوال که چطور یادگیرندگان بر فرایندهای یادگیری خودشان مسلط می شوند، مطرح شده است (زیمرمن^۲، ۱۹۸۹) به نقل از طالب زاده نوبریان و همکاران (۱۳۹۰). تلفیق فناوری اطلاعات در آموزش یادگیری خود تنظیمی را افزایش می دهد. به همین علت در طراحی نظام های آموزشی نوین کلیه فعالیت های آموزشی بر پایه نیاز های یادگیرندگان طراحی می شوند، تا فراگیران خود بتوانند به تنظیم فعالیت های یادگیری خویش با کمترین کمک معلم بپردازند.

هدف پژوهش:

– تعیین نقش آموزش مبتنی بر راهبردهای شناختی در خود تنظیمی انگیزشی دانش آموزان دختر مدارس هوشمند.

سؤال های پژوهش:

- ۱- تاچه حد آموزش مبتنی بر راهبردهای شناختی در خود تنظیمی انگیزشی (ارزش گذاری) دانش آموزان دختر مدارس هوشمند نقش دارد؟
- ۲- تاچه حد آموزش مبتنی بر راهبردهای شناختی در خود تنظیمی انگیزشی (عاطفی) دانش آموزان دختر مدارس هوشمند نقش دارد؟
- ۳- تاچه حد آموزش مبتنی بر راهبردهای شناختی در خود تنظیمی انگیزشی (انتظار) دانش آموزان دختر مدارس هوشمند نقش دارد؟

1Aimes

2Zimmerman

تحقیقات پیشین

به طور کلی یادگیری خود تنظیمی یک موضوع مهم برای یادگیری انسان است و روان شناسان تربیتی بر شرکت فعالانه یادگیرنده در فرایند یادگیری به جای تجربه یادگیری انفعالی تأکید می کنند (اوم چی^۳ ۲۰۰۶) به نقل از حافظی، همکاران (۱۳۹۰). پژوهشهای متعدد نشان می دهند که فراگیران دارای مهارتهای بیشتر در خودتنظیمی (راهبردهای شناختی)، کسب تجارب یادگیری خود را فعالانه و از راههای بسیار متنوع هدایت می نمایند. آنان از راهبردهای نظارتی مناسبی سود می جویند و هر زمان که ضرورت داشته باشد، راهبردهای یادگیری مورد استفاده در پاسخ، به ملزومات خود، ویژگی های تکلیف و شرایط محیط تغییر می دهند باتلر و واینر، (۱۹۹۵) به نقل از حافظی، افتخاری، سید نژاد، (۱۳۹۰). خسروی و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیق خود تحت عنوان بررسی رابطه راهبردهای شناختی یادگیری خود تنظیمی و خلاقیت با عملکرد تحصیلی نتایج حاکی از این است که با استفاده از راهبردهای خود تنظیمی و نیز کاربرد روشهای افزایش خلاقیت دانشجویان، پیشرفت تحصیلی آنان نیز افزایش می یابد از این رو، با آموزش راهبردهای یادگیری خود تنظیمی و فراهم آوردن شرایط مناسب برای رشد خود کار آمدی و خلاقیت می توان به بهبود پیشرفت تحصیلی دانشجویان کمک کرد. باعزت، ایزدی فرد (۱۳۸۹). در تحقیق خود تحت عنوان اثر بخشی راهبردهای خود نظم دهی بر کاهش خطاهای املائی دانش آموزان مبتلا به اختلال نوشتن نتایج این پژوهش حاکی از اثر بخشی معنادار راهبردهای خود نظم دهی بر کاهش خطاهای املائی دانش آموزان مبتلا به اختلال نوشتن می باشد در نتیجه می توان به مریبان اختلال های یادگیری و مشاوران و روانشناسان پیشنهاد کرد با استفاده از راهبردهای خود نظم دهی برای بهبود عملکرد نوشتن دانش آموزان دارای اختلال نوشتن بکوشند. سلیمان نژاد، همکاران (۱۳۹۱). تاثیر تعاملی آموزش راهبردهای خود تنظیمی و سبک های شناختی دانش آموزان عملکرد حل مسائل ریاضی دریافتند که عملکرد حل مسئله ریاضی دانش آموزان بر اثر آموزش راهبردهای خود تنظیمی افزایش می یابد. تجری، کارشکی، عبد خدائی، (۱۳۹۰). در پژوهش خود تحت عنوان جهت گیری خود تنظیمی دانشجویان شهر مشهد: ماهیت تکلیف و جنسیت می باشد. نتایج پژوهش نشان داد که بین اهداف پیشرفت و خود تنظیمی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد

روش تحقیق

این تحقیق از نوع نیمه آزمایشی با استفاده از طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری مورد پژوهش کلیه دانش آموزان پایه سوم دختر مقطع راهنمایی ناحیه ۳ شهر کرمانشاه که در مدارس هوشمند مشغول به تحصیل هستند، می باشد. در این تحقیق از روش نمونه گیری تصادفی ساده استفاده شد. بدین صورت که در بین مدارس هوشمند یک مدرسه به صورت تصادفی انتخاب و از بین این مدارس نیز دو کلاس به صورت تصادفی انتخاب گردید. در نهایت تمام دانش آموزان هر کلاسی به صورت تمام شماری در نمونه آماری این تحقیق قرار گرفتند. مجموع این دو کلاس ۵۹ نفر دختر بودند که به دو گروه آزمایش (۲۹ نفر) و گروه کنترل (۳۰ نفر) تقسیم شدند.

یافته های تحقیق:

جدول ۱ بیان می دارد که همگنی شیب پیش آزمون های زیر مقیاس ارزشگذاری، انتظار و عاطفی با پس آزمون تمام زیر مقیاس ها آورده شده است. در همه موارد رابطه معنی دار وجود ندارد، بنابر این فرض شیب پیش آزمون برقرار است. برای مقایسه گروه های آزمایش و کنترل از لحاظ ۳ زیر مقیاس راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) از تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد، نتایج نشان داد که آزمون ها در سطح $P < 0.02$ معنادار هستند و این بدان معنی است که دست کم در یکی از حیطه ها بین گروه های آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد.

³ Ao man chi

جدول ۱- نتایج تحلیل کوواریانس تک متغیره بر روی میانگین های پس آزمون شاخص راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) گروه آزمایش و گروه کنترل با کنترل پیش آزمون

منبع	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری	مجزور اتا
پیش آزمون	۱۰۷۷/۶۷۷	۱	۱۰۷۷/۶۷۷	۰/۵۵۴	۰/۴۶۰	۰/۰۱۰
گروه	۲۶۵۹۴/۴۵۶	۱	۲۶۵۹۴/۴۵۶	۱۳/۶۷۵	۰/۰۰۱	۰/۱۹۹
خطا	۱۰۶۹۶۲/۲۱۸	۵۵	۱۹۴۴/۷۶۸			

R squared= 0/215 adj R squared=0/187

جدول ۲ صرفاً بیان می‌دارد که در یکی از حیطه‌ها بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد اما برای تشخیص اینکه در کدام حیطه‌ها تفاوت معنادار است، از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره مانکوا استفاده شد که نتایج نشان داد در تمام ۳ زیر مقیاس تفاوت معنی داری وجود داشت. نتایج نشان داد که در زیر مقیاس های ارزشگذاری (F=۱۳/۲۵۲)، انتظار (F=۷/۶۰)، عاطفی (F=۱۰/۴۷۱) بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی آموزش های شناختی بر ابعاد راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) تأثیر معناداری دارد... همچنین بررسی مجزور اتا نشان می‌دهد که آموزش های شناختی بیشترین تاثیر را به ترتیب بر ارزشگذاری (۰/۲۰۰)، عاطفی (۰/۱۶۵) و انتظار (۰/۱۲۵) داشته است. (جدول ۲)

جدول ۲- تحلیل کوواریانس تک متغیره در متن مانکوا بر روی میانگین های حیطه های راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی)

متغیر وابسته	مجموع مجزورات	df	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری	مجزور اتا
پس آزمون ارزشگذاری	۵۵۰۹/۱۰۵	۱	۵۵۰۹/۱۰۵	۱۳/۲۵۲	۰/۰۰۱	۰/۲۰۰
پس آزمون انتظار	۲۴۶۸/۶۲۵	۱	۲۴۶۸/۶۲۵	۷/۶۰	۰/۰۰۸	۰/۱۲۵
پس آزمون عاطفی	۴۹۲/۲۳۷	۱	۴۹۲/۲۳۷	۱۰/۴۷۱	۰/۰۰۲	۰/۱۶۵

نتایج تحقیق :

برای پاسخ به سؤال اول تحقیق: برای تعیین نقش و تأثیر مداخله بر نمره شاخص خودتنظیمی انگیزشی ابتدا از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیره مانکوا استفاده شد که نتایج نشان داد که در زیر مقیاس ارزشگذاری (F=۱۳/۲۵۲)، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی آموزش های شناختی بر ابعاد راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) تأثیر معناداری دارد و سپس از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد، نتایج نشان داد مقدار F در این آزمون برای گروه ها ۱۳/۶۷۵ می‌باشد که در سطح $P < 0/001$ معنادار است و این بدان معنی است که بین گروه آزمایش و گروه کنترل از جهت شاخص کل راهبرد های انگیزشی (خود تنظیمی) تفاوت معنی داری وجود دارد. و این نتایج نشان داد که در زیر مقیاس ارزشگذاری به میزان $F = (0/200)$ ، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری است.

توضیح اینکه صاحب نظران در حوزه یادگیری خود تنظیمی بر این باور دارند ، دانش آموزانی که نقشی هدفمند در یادگیری خود برعهده می گیرند از عملکردی مطلوب تر برخوردارند . افراد مذکور ، خود پیرو، اندیشه ورز و یادگیرندگانی کار آمد هستند که نسبت به فرآیند های یادگیری خود نگرشهای مثبتی ایجاد می کنند . از آنجا که ارزش گذاری ، اهداف و عقاید دانش آموزان در مورد اهمیت و علاقه مندی به تکلیف می باشد . در مورد استفاده از راهبردهای خود تنظیمی انگیزشی نتایج پژوهش نشان داد که در مؤلفه ارزش گذاری تفاوت معناداری بین گروههای آزمایش و گروه گواه گزارش گردید . و این امر بدین معناست که گروه آموزش دیده در مقایسه با گروه گواه پس از هشت جلسه آموزش ، ارزش گذاری درونی مثبت تری از خود نشان دادند و خود را تواناتر و کار آمد تر می پنداشتند و همچنین از نظر شناختی با خود نظم دهی بیشتری عمل می کردند . برای پاسخ به سؤال دوم تحقیق : برای تعیین نقش و تاثیر مداخله بر نمره شاخص خودتنظیمی انگیزشی ابتدا از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری مانکوا استفاده شد که نتایج نشان داد که در زیر مقیاس عاطفی ($F=10/471$)، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی آموزش های شناختی بر ابعاد راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) تأثیر معناداری دارد و سپس از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد، نتایج نشان داد مقدار F در این آزمون برای گروه ها $13/675$ می باشد که در سطح $P<0/001$ معنادار است و این بدان معنی است که بین گروه آزمایش و گروه کنترل از جهت شاخص کل راهبرد های انگیزشی (خود تنظیمی) تفاوت معنی داری وجود دارد. و این نتایج نشان داد که در زیر مقیاس عاطفی به میزان ($F=0/165$) ، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری است. همچنین بررسی مجذور اتا نشان می دهد که آموزش های شناختی بیشترین تاثیر را در مقیاس عاطفی بعد از ارزش گذاری بیشترین تأثیر را داشته است. برای پاسخ به سؤال سوم تحقیق : برای تعیین نقش و تاثیر مداخله بر نمره شاخص خودتنظیمی انگیزشی ابتدا از آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری مانکوا استفاده شد که نتایج نشان داد که در زیر مقیاس انتظار ($F=7/60$)، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری وجود دارد. یعنی آموزش های شناختی بر ابعاد راهبرد انگیزشی یادگیری (خودتنظیمی) تأثیر معناداری دارد و سپس از آزمون تحلیل کوواریانس تک متغیره استفاده شد، نتایج نشان داد مقدار F در این آزمون برای گروه ها $13/675$ می باشد که در سطح $P<0/001$ معنادار است و این بدان معنی است که بین گروه آزمایش و گروه کنترل از جهت شاخص کل راهبرد های انگیزشی (خود تنظیمی) تفاوت معنی داری وجود دارد. و این نتایج نشان داد که در زیر مقیاس انتظار به میزان ($F=0/125$) ، بین دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معناداری است. همچنین بررسی مجذور اتا نشان می دهد که آموزش های شناختی در مقیاس انتظار بعد از عاطفی مؤثر بوده است.

منابع

- [۱] اسماعیل دخت، راضیه (۱۳۸۳). بررسی رابطه هسته کنترل، خود تنظیمی یادگیری و عملکرد تحصیلی دانش آموزان دختر مراکز پیش دانشگاهی چهار ناحیه شهر شیراز. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی ارسنجان.
- [۲] خسروی، معصومه و حسینی ، طیبه ، طالع پسند ، سیاوش (۱۳۹۰). بررسی راهبردهای شناختی یادگیری خود تنظیمی. اولین همایش ملی علوم شناختی در تعلیم و تربیت ۳ و ۲ آذرماه دانشگاه مشهد.
- [۳] شریفی ، حسن پاشا (۱۳۸۵). سنجش انگیزه درونی و بیرونی پیشرفت و نگرش دانش آموزان مقاطع مختلف تحصیلی نسبت به مسائل آموزشی و سهم این متغیر ها در تبیین پیشرفت تحصیلی آنان. فصل نامه نو آوریهای آموزشی ، شماره ۱۸ سال پنجم.

- [۴] کجیاف، محمد باقر و حسین مولوی و علیرضا شیرازی، (۱۳۸۲). بررسی رابطه باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری خود تنظیمی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی، فصل نامه تازه های علوم شناختی، سال ۵، شماره ۱.
- [۵] ملکی، بهرام (۱۳۸۴). تأثیر آموزش راهبردهای شناختی و فراشناختی بر افزایش یادگیری و یادداری متون مختلف، تازه های علوم شناختی، سال ۷، شماره ۳.
- [۶] بقال دریوشی محمدی، ناهید و حاتمی، حمیدرضا اسدزاده، حسن و احدی، حسن. بررسی تأثیر آموزش راهبردهای خودتنظیمی (شناختی و فراشناختی) بر باورهای انگیزشی (انگیزش تحصیلی، خودکارآمدی، اضطراب آزمون) دانش آموزان دبیرستان. فصلنامه روانشناسی تربیتی شماره بیست و هفتم، سال نهم، صفه ۴۹-۶۶ بهار ۹۲.
- [۷] نخستین گلدوست، اصغر و معینی کیا، مهدی. رابطه راهبردهای یادگیری خود تنظیم و راهبردهای انگیزش برای یادگیری با عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل دانش و پژوهش در علوم تربیتی _ برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوارسگان (اصفهان) شماره ۲۳ ص ۸۵-۱۰۰ پاییز ۱۳۸۸.
- [۸] حافظی، فریبا، افتخاری، زهرا، سید نژاد، مرضیه (۱۳۹۰). مقایسه باورهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری خود تنظیمی و ویژگی های شخصیتی دانش آموزان دبیرستانهای تیزهوش و عادی شهر اهواز. مجله یافته ها نو در روانشناسی، خرداد ۹۳، ص ۱۲۷-۱۳۵.
- [9] Alexander, P.A., & Jetton, T. L. (2000). Learning from text: A multidimensional and developmental perspective .In M. Kamil, P. Mosenthal, P. D. Pearson, & R. Barr (Eds.) , Handbook of reading research (Vol. 3, pp. 258-310) Mahwah, NJ: Erlbaum.
- [10] Baezat, F. and Izad Fard, R. (2009) .asrbkshy self-regulatory strategies to reduce spelling errors students with dysgraphia. Research in the area of children. Year I, No. 1.2010 S28-21
- [11] Bradford, S. Bell., & Steve, W. J. (2008). Active learning: Effects of core training design elements on self – regulatory processes, learning and adaptability. Journal of Applied psychology, 93(2): 296-316.
- [12] Sharaw, H. (2006). the effects of gender of grade level on the motivational need of achievement. Journal Of Family And Consumer Sciences Education, 23(2),19-26.
- [13] Sorebo, O., Halvari, H., F., Gulli, V., & Kristiansen, R. (2009).The role of self-determination theory in explaining teachers' motivation to continue to use e-learning technology. Computers & Education, 53(4), 1177-1187.
- [14] Souvignier, E., & Mokhesgerami, J. (2006). Using self-regulation as a framework for implementing strategy instruction to foster reading comprehension. Learning and Instruction 16, 57-71.
- [15] Topping, D. H., & McManus, R. A. (2002). A culture of literacy in science . Educational Leadership, 60(3), 30-33.

- [16] Trautwein , U. , Koller , O. , Schmitz , B. , & Baumert , J. (2002) ."Do homework assignments enhance achievement ? A multilevel analysis in 7th grade mathematics". *Contemporary Educational Psychology* , 27 , 26_50 .
- [17] Zimmerman, B. (2000). Attaining self-regulated learning: A Social-cognitive perspective. In M.Boekaerts, P. Pintrich, & M. Zeidner (eds), *Handbook of Self-Regulation* , 452-501. San Diego, CA: Academic Press.